

Українська держава понад усе!

Видання Історичного клубу “Холодний Яр”

2020 рік
Грудень
Число 12 (418)

НЕЗБОРИМА НАЦІЯ

Видання Історичного клубу “Холодний Яр”

Передплатний індекс 33545

ЯК УКРАЇНА СТАВАЛА УКРАЇНСЬКОЮ

Минуле є для звичайного споживача історичної продукції таким, яким його бачить автор... “Неісторичні”, або, як казав Ольгерд Бочковський, поневолені, народи стикаються з фактом привласнення своєї історії народом державним, з імперською традицією, що посідає землі визискуваної нації протягом тривалого часу.

Німецький або австрійський літератор писав про Прагу як німецьке місто протягом тривалого часу, і лише після Весни народів 1848 р. ситуація почала мінятися, місто над Влтавою поволі ставало національно чеським. Змінювалися й орієнтири історичних наголосів. Знаковими стають не німецькі культурні діячі, а святий Вацлав, чеський князь, небесний покровитель Чехії; Ян Гус, символ чехів часів битви на Білій Горі; батько новітньої нації Франтішек Палацкий та ін. Німецький дискурс відходить на другий план, хоч саме німці (або онімечені Пржемысловичі) збудували Злату Прагу, яка в часи Карла IV Люксембурзького в середині XV ст. була столицею Священної Римської імперії німецької нації. Історики міста чеського спрямування малоють іншу перспективу, антинімецьку поставу Чехії і Праги, остання стає містом Т. Масарика, Е. Бенеша, Божени Немцовой і Ярослава Гашека. Чеська перспектива стала домінуючою.

Львів XIX ст. культурно був переважно польським містом, і це знайшло своє відображення в краєзнавчій літературі. Польськомовні путівники і краєзнавчу літературу в XIX – на початку XX ст. та в 1920 – 1930-ті творили Антоній Шнайдер, Володимир Дідушицький (Дзедушицький), Александер Чоловський, Франтішек Баранський, Станіслав Кунашевич, Люція Харевичова. Але вже після Визвольних змагань 1917 – 1921 рр. українці дали своє альтернативне національне бачення. “Історичні проходи по Львові” Івана Крип'якевича, книги з мистецтва міста Миколи Голубця, історико-географічні нариси Олени Степанів стверджують українську перспективу Львова. Сьогоднішня путівникова продукція українського Львова дуже різноурідна: Володимир Вуйцик, Ігор Мельник, Юрій Винничук, Володимир Александрович і багато-багато інших авторів. Їхні праці допомогли нам остаточно завоювати ідею українського Львова.

Литовці тривалий час відвоювали простір литовського Вільнюса в польського Вільна. Це був тривалий процес, який привів до націоналізації столиці Литви ще в часах російсько-совєтської окупації 1940 – 1991 років. І це при тому, що стартові можливості міста, яке було столицею однієї з найбільших країн середньовічної Європи – Велико-го князівства Литовського, на час національної литовської революції 1917 – 1920-х рр. були більш ніж скромні. Литовського національно

населення було лише 2 % на часи Першої світової війни. Через що литовське місто стало в міжвоєнний період третьою-четвертою столицею польської Другої Речі Посполитої (після Варшави, Кракова, Львова), а не відродженої Литви.

Ситуація Києва подібна до культурно відвойованих історичних просторів Праги, Львова і Вільнюса. Дивно, але перший повноцінний україномовний путівник Києва з'явився в 1930-му р. за редакцією та авторством українізованого німця Теодора Ернста. Путівники з українським фльором і симпатією виходили російською в XIX ст. багаторазово. Проте усі вони намагалися вписати український складник у російську державну історію... Першим, хто намагався розділити ці різнозначні речі, був Михайло Максимович. Але й по ньому ця нерозділеність робила Київ у численних описах путівників третньою столицею Російської імперії, а не столичним українським містом, що протистояло Москві й Петербургу...

Але існують й інші національні перспективи київської історії. Ф. Равіта-Гавронський написав путівник під кутом зору польської історії та відновлення т. зв. історичної Польщі. Якби уявити собі, що Річ Посполита змогла б у 1920 р. втримати Київ у своїй державній орбіті, то символами Києва XIX – початку XX ст. були б Л. Ізидоровський, В. Гордещкий, В. Браницький та інші польські національні персонажі культури. Про польський і єврейський Київ пише сучасний міський історик Михайло Кальницький. Але ж нас цікавить передусім аспект того, чи маємо право казати про Київ як про українське місто...

За доби українізації Михайло Грушевський, працюючи у Всеукраїнській академії наук, у зредагованих ним збірниках “Київ та його околиця в історії і пам'ятках” (1926) та “Київські збірники історії й археології, побуту й мистецтва” (1930) порушив питання про необхідність українізації тисячолітньої історії міста Києва... Доба сталінщини і комуністичної диктатури не могла розвинути справи М. Грушевського в цьому напрямі. До ідеї українізації столичного простору повернулися лише після закінчення тоталітарної комуністичної доби – у 1990–2000-ті роки. Але інерція «російського» Києва все ще тяжіла над авторами путівниково-краєзнавчих досліджень. Імперський Київ М. Булгакова і К. Паустовського, А. Ахматової і М. Гумільова, О. Мандельштама і Б. Пастернака був зрозуміліший і миліший пересічному київському інтелігентові, ніж доба Визвольних змагань національного відродження кінця XIX – початку XX ст. та часів УНР. Поза увагою та інтересом масового читача опинилися факти, пов'язані з інтелектуальним внеском української інтелігенції в культурну скарбницю Києва. Титани українського відродження

залишалися непоміченими, хоч саме Київ пов'язаний з діяльністю українського трійки кирило-мефодіївців Т. Шевченка, М. Костомарова і П. Куліша. Тут був написаний гімн “Ще не вмерла України”. Тут поставила Київська Громада з її світочами духу й інтелекту М. Драгомановим, В. Антоновичем, О. Кониським. Тут навчався автор “Самостійної України” М. Міхновський і виник задум написання цього першого твору про необхідність української самостійності. Тут поставала РУП, діяли перші активісти національного політичного руху С. Петлюра, В. Садовський, М. Порш, Л. Юркевич. Тут здобув право на громадянство модерний український літературний рух. Київ був містом не лише Лесі Українки, а й Олександра Олеся, М. Зерова, П. Филиповича, М. Рильського, В. Винниченка, Олега Ольжича, Д. Донцова, Є. Маланюка. Але для імперської людини ці події не мають культурологічної цінності. Бо ними не живе пересічний російський інтелігент...

Дискурс українського міста може пережити в людини лише за умови сприйняття тези про окупацію Києва та інших наддніпрянських міст совєтсько-російським урядом і військом під час війни за незалежність 1917 – 1921 років. Питання відвоювання свого культурно-історичного простору розв'язується на рівні малих і великих міст і містечок України. Одним із них є Боярка, книжку про яку написав молодий історик, політолог і громадський діяч Андрій Ковальов.

І він зіткнувся з тим самим мішанським пріоритетом російських культурних цінностей, що втілюється в міф Боярської вузькоколії Павки Корчагіна, виписаний у пропагандистському комуністичному романі М. Островського “Как закалялась сталь”. Усі дослідники її давно дійшли однозначного висновку про міфічність і легендарність цієї комсомольської будови, яка, втім, стала доконаним фактом історії Боярки. Фальшиві міфі живуть довго, у них власна історія функціонування. Водночас безперечний факт пов'язання минулого Боярки з такими реальними і важливими для української історії людьми, як О. Кониський, М. Грушевський, В. Самійленко, родина Матушевських і Кістяківських, що тут жили і бували, спорідненість цього місця з визначними постатями молодого України Б. Грінченком, С. Єфремовим, М. Левицьким, Є. Чикаленком не захоплюють зіпсованих вихованням на більшовицькому минулому мешканців Боярки і Києва. А шкода...

Закінчення у наступному числі

Ігор ГИРИЧ, доктор історичних наук.

На світліні Олександра Гуліча – автор книги про Боярку Андрій Ковальов (у центрі).

ПАМ'ЯТНИК МІХНОВСЬКОМУ

Нарешті відкрито пам'ятник батькові української самостійності Миколі Міхновському на його малій батьківщині – у Згурівці на Київщині (рідне село Міхновського Турівка – у Згурівському районі). Вдячний меценатам проекту (місцевим фермерам і підприємцям), голові райради Степанові Кузьмичу та ідейному натхненнику Валерію Мартишчу. Приємно було творити погруддя близької за духом людини. Робив з почуттям вдячності від покоління уже Самостійної України.

Миколі Міхновському слава!

Дмитро БУР'ЯН, Історичний клуб “Холодний Яр”

ПАМ'ЯТНИК ЗЕНОВІЮ КРАСІВСЬКОМУ

8 листопада в Моршині урочисто відкрито пам'ятник останньому Крайовому провіднику ОУН(б) в Україні поетові Зеновію Красівському (12.11.1929 – 20.09.1991).

Перше засідання ініціативної групи зі спорудження пам'ятника відбулося ще 21 лютого 2013 року. Найкращим визнано проект скульптора Василя Залаяска, земляка Зе-

го католицького університету Мирослав Маринович, син Зеновія Красівського Ярослав, стрийський міський голова Олег Канівець, бохейський міський голова Іван Ядинин, скульптор Василь Залаяско. Настоятелі моршинських Покровських храмів УГКЦ та ПЦУ о. Іван Пецюх та о. Йосиф Дорошевич здійснили чин освячення.

Вела церемонію доцент кандидат мистецтвознавства Оксана Король. Виступи Світлани Фединець та Софії Фединець (викладача та вихованки Моршинської школи мистецтв) створили чудову атмосферу свята.

У центрі курортного Моршина, на перетині центральної вулиці Івана Франка та вулиці 50-річчя УПА, на постаменті з натурального каменю, привезеного з рідного села Провідника, гордо стоїть бронзова постаць Зіновія Красівського. З кептариком на плечах, характерним для жителів гірських районів, які завжди цінували волю, сперши руками на бартку-топірець горян, як символ боротьби, постаць Лицаря духу нагадує, що боротьба за Українську Самостійну Соборну Державу триває!

Микола ВОСВОДА, секретар оргкомітету зі спорудження пам'ятника

ПОГРУДДЯ КОСТЯ БЛАКИТНОГО

Скульптор із Калуша, член Історичного клубу “Холодний Яр” Ігор Семак з нагоди 100-ліття обрання Костя Степового-Блакитного (Пестушка) Головним отаманом Холодного Яру створив його погруддя.

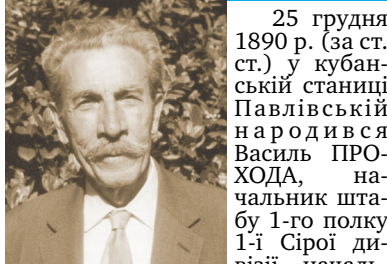
Оскільки Костя Блакитного обрали Головним отаманом Холодного Яру на повстанський раді в Медведівці, Ігор Семак вирішив подарувати погруддя Медведівському історичному музею, який очолює Богдан Легоняк, також член Історичного клубу “Холодний Яр”. Цінний подарунок уже в музеї. Експонується біля робіт члена нашого клубу Дмитра Бур'яна, на яких він зобразив отаманів Холодного Яру.

Шановні друзі, відвідайте Медведівський історичний музей, оцініть мистецькі твори та подякуйте Ігореві Семаку і Дмитрові Бур'яну за вжиті зусилля!

Роман КОВАЛЬ, Історичний клуб “Холодний Яр”

ДО 130-Ї РІЧНИЦІ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ

25 грудня 1890 р. (за ст. ст.) у кубанській станиці Павлівській народився Василь ПРОХОДА, начальник штабу 1-го полку 1-ї Сірої дивізії, начальник штабу Коростенської групи, пізніше Ковельської групи Армії УНР, ад'ютант командира 7-ї та 12-ї бригад 3-ї Залізної дивізії, в. о. начальника штабу 4-ї Сірої бри-

гади 2-ї Волинської дивізії, голова Товариства бувших українських старшин у Чехії, староста Союзу українських соколів за кордоном, редактор і видавець часопису “Село”, член-співробітник УВАН, член Українського історичного товариства, підполковник Армії УНР, інженер, політв'язень російських тюрем і таборів, автор “Записок до історії Сірих або Сірожу-ланників”, трьох томів спогадів “Записки непокірливого: історія національного усвідомлення, життя і діяльності звичайного українця” та книги роздумів “Думки про Правду”.

“Незборима нація” – газета для тих, хто хоче знати історію боротьби за свободу України

ВАЛЕРІЙ ЮРІЙОВИЧ КОЛІНЬКО

(26.07.1944, с. ПЕТРІВКА ГАДЯЦЬКОГО Р-НУ, ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛ. – 11.10.2019, КИЇВ)

Із запізненням на цілий рік я довідався про смерть Валерія Колінька – мого старшого товариша. Познайомилися в середині 1990-х. Пан Валерій, бувши 1-м заступником президента Національної телерадіокомпанії України, всіляко допомагав мені в поширенні правди про Визвольну боротьбу нашого народу. Це саме завдяки його підтримці з'явилися мої цикли радіопередач на Національному радіо в 1990-х.

Ось назви тих радіоциклів: “Холодний Яр” (3-й канал Українського радіо, 1997), “Отамани Гайдамацького краю” (1-й канал Українського радіо, 2000 – 2001), “Кубанська Україна” (1-й канал Українського радіо, 2002 – 2004), “Історія, яка не завершується” (радіо “Культура”, 2004 – 2005). Разом понад 800 передач по 20 і 40 хвилин! Окрім того, працівники радіокомпанії, бачачи прихильне ставлення до мене свого начальства, весь час запрошували мене до участі в інших передачах, зокрема в закритих тепер суботніх “Обряях” та багатьох інших.

Завдяки тихому сприянню Валерія Колінька мільйони українців змогли дізнатися правду про Визвольну боротьбу українського народу. Радіорозповіді про невідомі діячі Визвольного руху і їхні подвиги в ім'я України стали важливим фактором формування національного самосвідомлення і викрешування покоління нових борців за волю нашого народу.

На основі одного радіоциклу я видав книжку “Повернення отаманів Гайдамацького краю”. На її початку вмістив уривки з листів, які у великій кількості надходили на адресу Українського радіо. Ось один з них. “Ви розкриваєте сторінку нашої історії, в яку я завжди вірила, – писала Алла Клименко з Конотопа. – Не могла героїчна історія нашого народу зупинитися на запорозьких козаках”.

За всім цим стояв Валерій Колінько. Він завжди посилав журналістів на презентації моїх книжок, і репортажі (та анонси) звучали на хвилях Українського радіо. Для мене це було вкрай важливо, адже іншої підтримки я не мав.

Одного разу я привів до Валерія Колінька в кабінет бандуриста Віктора Лісовола. Під час його співу п. Валерій від зворушення плакав... Він дав розпорядження записати пісні Віктора Лісовола для Золотого фонду Українського радіо, що й було зроблено. На жаль, коли я з Ярославом Черногузом робив аудіодиск пісень Віктора Лісовола, цих записів не вдалося знайти, але хочеться вірити, що вони не пропали і колись щасливий дослідник чи радіожурналіст знайде їх...

Валерій Колінько народився в сім'ї вчителів Юрія Панасовича та Надії Володимирівни (в дівочтві Кульчицька). Мама народилася 1912 року. Була свідком загибелі Василя Чучупака, Головного отамана Холодного Яру. А Валеріїв

батько в 1920 – 1930-х рр. був відповідальним секретарем Одеської організації Спілки радянських письменників, співредактором літературно-художнього і громадсько-політичного журналу “Металеві дні”. Потрапив у списки на арешт. Дізнавшись про це від брата майбутньої дружини, який приятелював із чекістом, що мав здійснити цей арешт, Юрій того ж дня разом з Надією покинув назавжди Одесу...

У 1970 р. Валерій Юрійович закінчив факультет журналістики Київського державного університету. Від серпня 1990 р. він – директор Телерадіоагентства “Новини”, а від червня 1994 р. – головний редактор Головної редакції інформації, згодом 1-й заступник директора ТВО інформаційно-публіцистичних програм Українського радіо. До колег був уважний і добрий, завжди йшов ім назустріч. Знаю, що вони його шанували і любили. Один з них, Дмитро Пономарчук, згадував: “Валерій Юрійович – класик української радіожурналістики... З легкої руки Валерія Колінька я міг в етері розповідати про УГС і Народний Рух, про жовто-блакитний прапор, про прання українців до самостійності та багатопартійності. Головний редактор Валерій Колінько першим підписав випуск новин на закордон, де говорилися «в Україні», а не «на Україні». Це було вперше в державному ЗМІ. Останні роки Валерій Колінько глибоко переживав за долю Українського радіо, особливо – за його інформаційну політику, ремствував через занепад інформаційного мовлення як жанру... На Хрещатику, 26 багато радіостудій. Якщо одна з них буде названа іменем Валерія Колінька, тоді ми вирости правильними журналістами”.

“Людина-журналіст від бога, – писав Олександр Монзолевський, – з феноменальною пам'яттю, класичними знаннями, яка могла не тільки сказати, чому тут потрібно поставити кому, але й відразу нагадати правило. Самбіст із неймовірно потужним здоров'ям і надзвичайно міцною хваткою”.

Ось ще кілька відгуків: “Велетенський, унікальний, профі в царині інформаційної журналістики. Людина, знайомство і спілкування з якою сприймаєш як подарунок долі” (Жанна Міщерська). “Валерій Юрійович був справжнім, людиною, добрим і мудрим” (Олена Трохимович). “Добра, порядна, щира людина. Великий професіонал, журналіст із великої літери. Людина, яка допомагала усім, хто потребував допомоги” (Марія Коваль). “Який класний він був, приклад оптимізму і гумору. Поважала його” (Qanna Kor).

У 2014 р. Валерій Колінько, напередодні свого сімдесятиліття, пішов на війну. Він розповідав мені, як йому відмовляли у військоматі, але все ж, змінивши дату народження в заяві, він потрапив в АТО, та невдовзі змушений був тікати до Києва, бо побив офіцера, який підставив під загибель своїх військовослужбовців, і Валерію загрожувало кримінальне переслідування.

Валерій Колінько був фізично міцним і хоробрим. Захоплювався самбо і полівананням. Розповів мені, як одного разу не промовчав і побив трьох нахабних молодиків, які нечемно звернулися до нього

“ей, дед”. На той час він уже мав далеко за 60 років.

Під час останньої нашої зустрічі розповів велику таємницю свого життя. Його дядько (мамин брат) був учасником українського підпілля. У середині 1950-х він приїхав у гості до сестри з Галичини. Погостювавши трохи, запропонував малому Валеру взяти на вакації в Карпати, у яких той ніколи не був. Мати, нічого не підозрюючи, відпустила сина.

Якось дядько запитав: – Хочеш я навчу тебе стріляти? Ну який хлопчик відмовиться?! Вчилися в лісі з “Вальтера”...

Потім дядько розповів про Визвольну боротьбу, про жорстокість окупантів, про наші жертви. Розповів і страшну історію, через яку і взяв із собою хлопця на Прикарпаття...

Начальник районного МГБ мав заарештувати українського підпілля. Підійшовши до його оселі, замість зайти у двері, кинув гранату у відчинене вікно. У кімнаті мати якраз годувала немовля. Немовля і мати загинули. Підпілля вдова якраз не було. ОУН винесла смертний вирок катові. І дядько запропонував Валері виконати його...

Валерій Юрійович у деталях розповів мені, як його, дванадцятирічного, привели на сусідню вулицю, як він перебігав садок, як на порозі якогось будинку двічі вистрелив у кат, як біг назад через садок. На іншій вулиці його чекав віз із дядьком-підпілляником, який, сховавши малюка в сні, привіз його на вокзал, дав квиток і відправив до мами додому...

З цим тягарем на серці Валерій Колінько 1964 року вступив на журналістський факультет Київського університету, просякнутого секстами, потім працював у радянських газетах, зокрема кореспондентом газети “Радянський міліціонер”...

Керівник Українського радіо розповів мені, як працівник КГБ, приставлений до журналістського колективу, не раз приходив до нього з документами Валерія Колінька і все казав, що тут щось не збігається. Кагебіст підозрював провідного журналіста Українського радіо, що той щось приховував у своїй біографії...

Поховали Валерія Колінька на Покрову 2019 р. в Гореничах – рідинному селі мого батька Миколи, на кладовищі, де спочивають моя бабуся Одарка і мій старший брат Віталій.

Дружина п. Валерія Ольга, у дівочтві Колумбет, походить із Гореничів. Мені батько казав, що гореницькі Колумбети – наші гарні родичі. Так що ми з п. Валерієм виявилися далекими родичами. Але головне, що ми близькі душі. Він цінував мою дослідницьку працю, я ж був глибоко вдячний йому за тиху багаторічну допомогу. На знак поваги вислав йому багато років тому “Незбориму націю”, але в останні роки перестав...

Усе планував зустрітися, щоб ще раз почути і записати в деталях оту найдраматичнішу історію його життя, коли він став учасником Визвольної боротьби українського народу. На превеликий жаль, часу так і не знайшов...

Дорогий пане Валерію, спочивайте з миром у рідній для мене гореницькій землі.

Вічна пам'ять! Вічна слава!

Від імені Історичного клубу “Холодний Яр” та редакції газети “Незборима нація”
Роман КОВАЛЬ

25 Р. ТОМУ В ХОЛОДНОМУ ЯРУ

25 р. тому в Холодному Яру поставлено перший пам'ятний знак на славу Василю Чучупаці та його козацтву...

Усе почалося з того, що я начитався Горліса-Горського...

Серед проектів рішень, які писав, готуючись до 5-го з'їзду Всеукраїнського політичного об'єднання “Державна самостійність України”, було й звернення під назвою “І повіе огонь новий з Холодного Яру”. Починалося воно так: “75 років тому славні сини України утворили в сплюндрованій російською ордою рідній землі Холодноярську республіку. Знову Холодний Яр, як і за Коліївщини, став на герць за волю і честь України. Нашадки холодноярців, як і козаки XVIII ст., святити ножі й обмивали їх у крові ворога. Чи згадала сьогодні Україна вірних своїх синів?...”

Делегати одногослоно підтримали проект резолюції із закликом увічнити пам'ять холодноярців.

Уже за рік, 27 жовтня 1995 р., у Чигиринському будинку культури ми провели вечір пам'яті холодноярських героїв, а на другий день, 28 жовтня, на хуторі Кресельці урочисто відкрили меморіальний знак на їхню честь (виготовила його Запорізька ОО ДСУ).

У той день на кожному перехресті, починаючи від повороту з черкаської траси на Медведівку, стояли в парадних одностроях

доброзичливі працівники міліції. Вони в усьому намагалися нам допомогти.

На меморіальному мітингу, який я вів, промовляли голова Чигиринської ради народних депутатів Володимир Єременко, його перший заступник Степан Коцуренко, гетьман Українського козацтва Володимир Мулява, останній президент УНР в екзилі Микола Плав'юк, народний депутат України Микола Пороський, заступник голови ДСУ Володимир Захарук, голова Заліщицької районної організації ДСУ Роман Посіда, на жаль, уже покійний.

Освятити пам'ятник Святійший Патріарх Всєї України-Русі Філарет.

Військовослужбовці Білоцерківського гарнізону салютом вшанували пам'ять холодноярських героїв.

1997 року холодноярську естафету від ДСУ перейняв Історичний клуб “Холодний Яр”. І провів – разом з однодумцями – 24 вшанування героїв Холодного Яру. 25-те вшанування цього року не дала провести пандемія коронавірусу, але сподіваємось, що наступного року ми це здійснимо. І передамо естафету іншим, молодим та наполегливим.

Роман КОВАЛЬ, президент Історичного клубу “Холодний Яр”

МИКОЛА ВІНГРАНОВСЬКОМУ

7 листопада – день народження Миколи Вінграновського. Маю вірша, йому присвяченого. Того дня місто Первомайськ надавало йому звання почесного громадянина. Ми сиділи у президії. Промовці говорили суржиком і довго. І нам було сумно, образливо і прикро.

Як він читав! Слова іскрили і розлітались навкруги, вуста обвуглено жактіли від слів вселенської ваги! І горло зболено шаліло вірша виштовхуючи в світ, і тіло, як у породілля, то в холод кидало, то в піт! Душа, немов печі осердя, за вінця променила біль. А очі, вперті і отверзті, шукали відгуку в юрбі... Напивбайдухе, мов підкова, юрба поета облягла, не розуміючи ні слова – бо іншомовною була.

Олекса РІЗНИКІВ

Антоня Цедіка-“Енея”, Сергія Бабича.

Дізнаємось про Петра Болбочана, отамана Орлика, Ігоря Сметанського, Тараса Силенка, Віру Чумак, Андрія Тегерешвілі, Богдана Галайку, “Дядю Генріха” (Романовського), жагучу правду про Миколу Міхновського. Широ дякую за подвизництво редакції газети. Многая літа вам!

Броніслав ВРУБЛІВСЬКИЙ
Житомир

ДОРОГІ ДРУЗІ ТА ОДНОДУМЦІ!

Основною метою діяльності Історичного клубу “Холодний Яр” є дослідження боротьби українського народу за побудову національної держави, відновлення історичної справедливості щодо полеглих, увічнення їхнього подвигу.

Члени Історичного клубу “Холодний Яр” зробили чимало добрих справ.

Історичний клуб “Холодний Яр” – це відроджені могили героїв, це десятки книжок і фільмів про Визвольну боротьбу, сотні радіопередач і вечорів пам'яті героїв, тисячі статей. Це робота в архівах. Це пам'ятники українським героям, меморіальні дошки, перейменовані вулиці на їхню честь. Це Всеукраїнські щорічні вшанування героїв Холодного Яру, які, на думку Юрія Сиротюка, стали головною культурною подією року.

Завдяки великій праці ми стали – колись зруйнованою ворогом – ланкою між героями доби

УНР і нинішнім поколінням, яке має реалізувати наші державницьку ідею вояків Армії УНР, отаманів нескореної України та вояків УПА.

Хто бажає сприяти діяльності Історичного клубу “Холодний Яр”, просимо надсилати пожертви на наш рахунок: IBAN: UA683206490000026003052681886, ЄДРПОУ: 41265356, ПАТ КБ “Приватбанк”, ГО Історичний клуб “Холодний Яр”.

При сплаті вказувати призначення платежу: “безповоротна фінансова допомога”.

Здійснити внесок можна і на картку скарбника Історичного клубу “Холодний Яр” Марини Хаперської, ПриватБанку: 5168 7427 1193 6546.

Щиро дякуємо за бажання допомогти у шляхетній праці Історичного клубу “Холодний Яр”.

Холодний Яр
ІСТОРИЧНИЙ КЛУБ

МАРІЯ ІВАНІВНА ЗАПОТОЧНА

(12.03.1940, с. ДУБІРІВКА РУСЬКА, ПОЛЬЩА – 14.11.2020, м. СЕГЕТ, УГОРЩИНА)

Марія Іванівна Запоточна була найближчою подругою моєї мами – Надії Василівни Курило. Ми жили в одному будинку в Києві на вул. Курський, 16. У лемківській родині Запоточних ми завжди святкували традиційне українське Різдво. А 1 січня раненько я завжди бігав до неї, щоб засіяти зерном її оселю і проспівати “Сію-вію, повіяю...”. Маріїці Іва-

нівні було важливо, щоб у перший день Нового року до її хати завітав хлопчик, тож і щедро віддячувала.

Марійка Іванівна була дружиною Бориса Олексійовича Запоточного, рідного племінника великого українського поета з Лемківщини Богдана-Ігоря Антонича. І Марійка, і Борис опинилися на Львівщині внаслідок насильного переселення під час операції “Вісла” – примусового переселення українського населення з його малої батьківщини, яке здійснила комуністична Польща.

У цій родині завжди була Україна: портрети Івана Франка та Лесі Українки, українські книги, національні страви, величезна кількість вишивок та писанок, створених дбайливими руками Маріїки Іванівни. У родині Запоточних звучала тільки українська мова. Пані Марійка завжди була мені рада, коли я з нашого 7-го поверху забігав на їхній 8-й. Завше пригощала мене різними смачними пундиками, або, як тепер кажуть, смаколиками. З братом Андрієм ми товаришували з донькою Запоточ-

них – Наталкою. Вона була нам як сестра.

А ще в хаті Запоточних завжди була ідеальна чистота.

Марійка Іванівна мала непросту професію: працювала старшою медсестрою у психлікарні, зокрема у Глевасі...

І Наталка взяла шлюб з угорцем Петером, який навчався в Києві на офіцера, ще в часи СССР переїхала в Угорщину, у м. Сегет, викладала українську мову, літературу та культуру в Сегетському університеті, брала і бере активну участь у житті Української громади. Коли роки обмежили можливості, у 2000 р. Марійка Іванівна переїхала до дочки в Сегет. Допомогла їй вивчити дітей української мови.

Ще в ювотні ми говорили через скайп, Марійка Іванівна показувала свою затишну кімнату, хвалила дочку, що створила їй такі гарні умови. А залишалось жити в цьому затишку лічені тижні...

Вічна пам'ять, дорога пані Марійко!

Роман КОВАЛЬ

ПРОЄКТ ПАМ'ЯТНИКА-МЕМОРІАЛУ ГЕРОЯМ КОЛІВЩИНИ

Відвідав майстерню скульптора Миколи Крижанівського, який завершує роботу над першим класичним пам'ятником Героям Коліївщини на Вінниччині. Меморіал уособлює страту одного з вождів національного повстання українців Івана Гонті в с. Серббах. Автор – скульптор, художник, письменник, козак Микола Крижанівський (на світліні пра-

воруч). Пам'ятник 5-метрової висоти поставане на великому кургані-могили в центрі села Гонтівки Чернівецького району Вінниччини.

От як оцінив проєкт пам'ятника-меморіалу, присвяченого гайдамакам та Івану Гонті, народний художник А. Гайдамака: «Гонта зображений у стані передсмертного афекту в позі козацького бойового гопака. Він ледь торкається землі ногою, в відрубана рука (його четвертували) ще тримає шаблю. Козацький пояс, як символ духу, тримає усю фігуру і злітає до її кінчика. Дещо несприятливо повернута чубата голова гайдамаки, покидаючи землю, все ще страхає ворога».

Фігура виготовлена зі сталі (дух сталевий), відблискуватиме сріблом (благородство Івана Гонті), адже, за словами автора, її стиль і внутрішній зміст, динаміка руху відображають титанічну внутрішню силу волі Івана Гонті і незламність уманського полковника, співорганізатора Коліївщини. Меморіал присвячений не тільки Іванові Гонті, а й усім гайдамакам – учасникам національного повстання, які були страчені разом із Гонтією в с. Серббах (нині Гонтівка) в 1768 році.

БОЛБОЧАН ЗНОВУ У ХАРКОВІ

14 жовтня 2020 р. 3-тю бригаду оперативного призначення Національної гвардії названо ім'ям славетного Петра Болбочана, а вже 5 листопада погруддя полковника Болбочана роботи Михайла Горлового та Олександра Фурмана було встановлено в розташуванні частини. Передали цінний подарунок Історичного клубу «Холодний Яр» його президент Роман Коваль та представники Музбату Валерій Суботін і Оксана Пономарьова.

Участь в урочистостях взяли комбриг полковник Олександр Буравков, заступник начальника Східного теруправління Національної гвардії полковник Сергій Ховайло, начальник служби культурно-просвітньої роботи Управління по роботі з особовим складом Головного управління Національної гвардії полковник Олександр Чорний (Київ), офіцери частини. Для історії слід зазначити, що ідея найменування 3-ї бригади оперативного призначення іменем Петра Болбочана належить полковникові запасу Ігорю Володимировичу Степаненку (Київ).

Того ж дня відбулася презентація книжки Романа Ковалю та Юрія Юзича «Полковник Болбочан. Спогади, свідчення, документи». Серед іншого Роман Коваль сказав:

«Протягом першого року Світової війни Петро Болбочан узяв участь у 37 бойових операціях, які нерідко тривали понад тиждень, а то й місяць». Був поранений і контужений. За хоробрість на лацкані його френча, ще як поручника, впади ордени Святого Станіслава 2-го і 3-го ступенів, Святої Анни 2-го і 3-го ступенів...

У війську Центральної Ради армії 2-й Запорозький піший полк Петра Болбочана був найкращим полком бригади Натієва, а згодом Запорозької дивізії і Запорозького корпусу. У його складі служили Батьківщині чотири тисячі вояків, з них майже 80 % становили старшини та інтелігенція. На полковому прапорі, довкола тризуба, був напис: «З вірою твердою в конечну перемогу – вперед за Україну».

Після звільнення Києва, Полтави, Харкова, Олександрівська (Запоріжжя) та Криму, вже в добу Української Держави, 2-й Запорозький полк Петра Болбочана охороняв державний кордон від Мілового, що в сучасній Луганщині, до Стародуба, що тепер у складі Брянської області, відбиваючи провокаційні напади більшовицьких загонів.

Вояцтво довіряло йому безмежно. «Болбочан був надзви-

дай Боже авторському задуму, який підтримала Гонтівська територіальна громада в особі голови Михайла Бея, втілитися в життя найближчим часом. Адже ініціатива і праця над задумом, його практичною реалізацією мають історію в 15 років. Жодного разу обласна влада і держава не підтримали святу справу вшанування наших національних героїв-гайдамаків (попри мої та ініціаторів неодноразові звернення). Тому покладаємось лише на власні сили.

Ви можете підтримати цей проєкт особистим внеском, адже завершення робіт і встановлення пам'ятника потребують значних фінансових ресурсів. Детальніше: <https://www.facebook.com/101798701589490/posts/106009727835054/?extid=0&d=n>

Реквізити для безготівкового переказу коштів у гривнях: карта ПриватБанку (Микола Крижанівський) 5168742730276734; у доларах (USD): карта ПриватБанку (Kryzhanivskyi Mykola), 5168742730276718.

Вічна слава і шана Героям Коліївщини!

Володимир БАРЦЬОСЬ

чайно хоробрим, – писав сотник Борис Монкевич. – У більшості керував боем особисто і завжди був у найнебезпечніших місцях, чим викликав підйом духу у Запорозьців, котрі під його керівництвом завше були переможцями... Йому вірили всі надзвичайно, бо знали, що він є зразком чесності і порядку». За висновком історіографа В'ячеслава Липинського, полковник Болбочан був «одним з найвидатніших представників українців».

Роман Коваль і представники Музбату Валерій Суботін та Оксана Пономарьова привітали офіцерів з найменуванням частини ім'ям легендарного воєначальника Петра Болбочана.

Історичний клуб «Холодний Яр»

Світлина 3-ї бригади оперативного призначення ім. Петра Болбочана.

КОМАНДИРОВІ «КАРПАТСЬКОЇ СІЧІ» – 55 РОКІВ

«23 листопада 1962 р. народився Оттон 1-й Великий, перший імператор Священної Римської імперії. Через тисячу і три роки, 23 листопада 1965 р., народився Олег Куцин. Він просто перший. Перший у Тячеві – ще в часи СРСР – кинув публічно червоний прапор на підлогу, перший повісив синьо-жовтий прапор над Тячівською районною радою, перший із тячівців поїхав на голодування на Майдані в жовтні 1990 р., перший у 1990 р. вивісив синьо-жовтий прапор над Говоріло, став першим організатором і головою Закарпатської ОО ДСУ першої націоналістичної організації на Закарпатті в 1990-х, перший

із закарпатців узявся відроджувати славу Холодного Яру, перший почав розкопки замучених мадярами січовиків Карпатської України, перший повстав проти планів угорців поставити свого орла на кордоні з Галичиною, перший відродив бойову форму «Карпатська Січ». Не здивуюсь, якщо його «Карпатська Січ» першою ввійде в окупований москалями Донецьк», – так я сказав 5 років тому, відкриваючи вечір з нагоди піввікового ювілею моєго товариша Олега Куцина, що відбувся в Києві в Інституті українознавства.

Багато достойних українців прийшло тоді привітати Олега Куцина, серед них і керівник

оборони Донецького аеропорту з вересня 2014 р. бойовий генерал Олег Мікаш. Генерал-майор високо оцінив бойову здатність «Карпатської Січі» на передовій російсько-української війни. Оце, мабуть, найголовніше досягнення Олега Куцина в житті, по вінця наповненому державотворчими і просто добрими справами. Я знаю про них, бо ми з Олегом товаришуємо з 1990 року.

Непомітно пролетіли 5 років нашого буття, нашої війни з Росією. Олегіві вже 55.

Пандемія коронавірусу не дала належно вшанувати ювіляра, тож він поїхав подихати повітрям свободи в Холодний Яр, який відіграв важливу роль у його житті.

Дякую тобі, Олеже, за тридцятилітню дружбу, за створення бойового підрозділу, за влучні постріли в бік російських окупантів! Пам'ятаємо і про кров твою, проливу в обороні Батьківщини. Довгих літ у відвоюваній Україні! Козакам слава!

Від імені Історичного клубу «Холодний Яр» та редакції газети «Незборима нація» Роман КОВАЛЬ

На світліні Юрка Слюсара – Олега Куцин і Роман Коваль демонструють картину «Командант Кремля Олег Куцин і парад «Карпатської Січі» на Красній площі в Москві. 9 травня 2016 року». Київ, Інститут українознавства, 23 листопада 2015 р.

фільмів, пейнтбол, тир, вишкіл з тактики та медицини...

Багато проєктів організації спрямовані на формування в молоді історичної пам'яті про діяльність повстанських загонів, формування позитивного образу повстанців та стимулювання до подальшого вивчення історії рідного краю. Наша організація планує в 2021 р. реалізувати на Черкащині проєкт під назвою «Кривий Холодного Яру», який присвятити козакам Холодного Яру.

Катерина ЗВЕРЄВА
Київ

“ВИ БОГАЧІ, ВИ ІМЕЄТЕ ШЕВЧЕНКА...”

11 листопада виповнилося 102 роки, як скінчилася Перша світова. Пропоную вашій увазі прецікавий фрагмент зі спогаду Вартоломія Євтимовича «Військо і національно-політичне виховання» про роль «Кобзаря» в окопах Першої світової війни.

«Було це в осені 1916 р. на позиції під Ямницею за Станиславом. Сидів я у своїй бліндажі й читав «Кобзаря». Виходять до мене мої помічники: н-к команди зв'язку, підпоруч. [Дмитро Якович] Поляків і мій помічник (ад'ютант) з оперативної частини, підпоручник Моєтов, у минулому – сільські вчителі. Зацікавилися моєю лектурою й попросили, щоб я їм щось прочитав. Навмання розгорнув «Кобзаря» й зачав рецитувати. Рідко коли трапляється заробити на таке узнання, як було того разу, бо коли я докінчив читати, то обидва мої слухачі й третій, мій гайдук, полтавський козак, Остап Р...ко, – плакали. Поляків, родом поліщук, сказав: «Аж тепер я знаю, хто я. Оттак само говорив мій дід, і так говорять наші селяни». А Моєтов, родом Зорянин, говорить: «Мой народ ешьо несчастней твоего, Варфоломей Тименович. Ви богачі, ви імеєте Шевченка, а ми...» – він тяжко заридав.

За кілька днів обидва вже роздобули «Кобзаря» й напередки почали вчитися по українськи. Поляків із переконання, що він українець, а Моєтов – із симпатій

до українців, що мають Шевченка. Моєтова забили червоні в січні 1918 р. під час штурму на Київський арсенал, а Поляків від р. 1917 служив в Українській армії, в р. 1919, додавши до свого прізвища «Галайда», був у Запорозькій Січі командантом Ученого курня [а також командиром 27-го кінного Чортотлицького полку Армії УНР]. Гадаю, що подібні випадки траплялися в практиці кожного свідомого українця, якщо тільки він не був надто обережним...

Варфоломій ЄВТИМОВИЧ

АРМІЯ УНР У ФІЛАТЕЛІЇ

Українська пошта ввела в обіг художні поштові марки, присвячені уніформістиці Армії УНР та Армії Української Держави. Це марки із зображенням козака 1-го полку ім. гетьмана Богдана Хмельницького (1917), козака 1-ї Синьожупанної дивізії (1918) та козака Осадного корпусу Січових стрільців (листопад-грудень 1918).

Поштова марка має номінал 9 гривень, що відповідає тарифу стандартного поштового відправлення по Україні. Кожна з трьох художніх марок вийшла накладом 130 тисяч примірників.

Автор-художник марок – киянин Валерій Руденко. Він не лише намалював їх, а й мистецькі оформив поле маркованого аркуша. На маркованому аркуші полку ім. Богдана Хмельницького – сцена бою богданівців за залізничну станцію, де на передньому плані бачимо кулеметний розрахунок. На маркованому аркуші, присвяченому Синьожупанній дивізії, – дивізія на марші. А на верхньому полі маркованого аркуша, присвяченому Осадному корпусу Січових стрільців, бачимо сцену параду корпусу на Софійській площі, де січових стрільців вітають Михайло Грушевський та Євген Коновалець.

До поштових марок випущено тематичні конверти «Перший день», кожен накладом 2000 штук, що означає, що незабаром ці конверти стануть філателістичною рідкістю і цінністю. З нагоди виходу марок виготовлено штемпель спецпогашення.

Нагадаю, що Укрпошта раніше вже випустила дві перші марки з цієї серії «Збройні формування Української революції 1917 – 1920-х років, а саме із зображенням козака Кінного полку Чорних запорожців (1919) та стрільця УГА (1919).

Укрпошта з 2017 р. випустила також поштові марки на честь 100-ліття початку Української революції, 100-ліття проголошення незалежності УНР, 100-ліття проголошення Акта Злуки УНР та ЗУНР, століття перших поштових марок ЗУНР і УНР, поштовий блок із зображенням державних печаток доби Української революції і Визвольних змагань, а ще поштову марку, присвячену Залізному хресту за Зимовий похід та бої.

В Укрпошті заявили про ініціативу продовження серії марок, присвячених підрозділам Армії УНР. З нетерпінням чекаємо!

Андрій КОВАЛЬОВ, краєзнавець

НЕВІДОМА СВІТЛИНА ІЛЬКА СТРУКА

У ГДА СБУ зберігається справа на сотника Георгія Гресса, а в ній – невідома світлина отамана Ілька Струка та полковника Ричарда Кейхеля. На звороті – дарчий напис отамана, датований 21 серпня 1921 року. Саме тоді, вирушаючи за кордон і передаючи повноваження заступникові, Струк подарував цю світлинку, можливо, як своєрідне уповноваження. Струк написав: «На пам'ятку помішнику своєму сот. Жоржу Грессу. В часи великої горожанської війни за визволення людю України і людю всіх країн, які знаходяться під игом насильників комуністів. Хай буде незабутньою в твоєму житті. Буду жив, вернусь, вручу другу, як умру, то хай буде незабутній. Бо маю тільки одну з тої жизні... Отаман Київщини пол.[ковник] Струк. 21/VIII 21 року».

Ймовірно, світлинку зроблено під час перебування Ілька Струка в

рядах Збройних сил Півдня Росії на чолі «1-го Малоросійського добровольческо-партизанського отряда по боротьбе с коммуной и анархией». У Струка – погони полковника зі смугою внизу погону. На думку Богдана Пірґача, ця смуга з бруздументу білого металу нашита на золоті російські полковничі погони за зразком погонів дореволюційних зауряд-полковників, що зроблено на позначення особливого рангу Струка в денкінській армії – «отаман-полковник». Саме таке звертання до Струка було оголошено в наказі до денкінської армії.

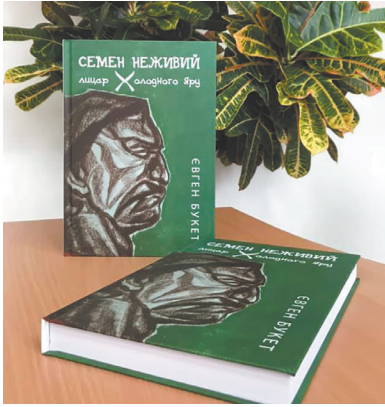
Щиро дякую працівникам Галузевому державному архіву СБУ та її директору Андрієві Когуту за можливість ознайомитися з цією справою.

Владислав КАРПЕНКО
Історичний клуб «Холодний Яр»

Світлина публікується вперше.

СЕМЕН НЕЖИВИЙ ЖИВИЙ У НАШІЙ ПАМ'ЯТІ

21 листопада в Державній науково-архітектурно-будівельній бібліотеці імені В. Заболотного відбулася презентація книги "Семен Неживий – лицар Холодного Яру" головного редактора газети "Культура і життя" Євгена Букета.

Книжка "Семен Неживий – лицар Холодного Яру" гармонійно доповнює дві попередні монографії автора, присвячені діяльності ватажків Коліївщини Івана Бондаренка та Микити Швачки. Євген Букет розповідає про життя і діяльність одного з найавторитетніших повстанських ватажків на широкому тлі історичних подій того часу. Семен Неживий був підступно захоплений російськими військовими і відправлений на каторгу. Повстанський загін Неживого, незважаючи на запеклий опір, був розбитий російським військом.

У передмові до книги кандидат історичних наук Іван Синяк зазначає: "Прагнучи всебічно дослідити постать Семена Неживого, автор вивчив наявні у джерелах біографії його підопічних, зібрав і прокоментував усі згадки про ватажка, що збереглися у народній пам'яті – легендах і переказах, присвятив окремий розділ інтерпретації образу Неживого в художній літературі, образотворчому мистецтві та кінематографі. Автора цих рядків, як історика-джерелознавця, чи не найбільш приваблює робота Євгена Букета з джерелами. Його критичний підхід до архівних джерел та опублікованих документів

і майстерне володіння методами аналізу та синтезу були, мабуть, головними компонентами для успішного розв'язання поставлених дослідником завдань. Надзвичайно імпонує й відсутність у дослідника страху перед «чорною» роботою, про яку свідчать численні посилання на архіви та фонди рукописів бібліотек. Це зайвий раз підтверджує, що автор володіє широким дослідницьким інструментарієм".

У заключному розділі, названому рядком із поезії Тараса Шевченка "І повіє огонь новий з Холодного Яру", Євген Букет висвітлює боротьбу за вшанування героїв-гайдамаків у радянські часи та в наш час. Лісничий Креселецького лісництва Олександр Найда почав ще в 1960-ті рр. увічнювати пам'ять борців за волю України на теренах Холодного Яру. Ця проблема була піднята на рівень керівництва Черкаської області і керівництва України – хоча в Москві плани увічнення пам'яті українських повстанців назвали націоналістичними. Перший секретар ЦК КПУ Петро Шелест був звинувачений у хибах у національній політиці і полатився своєю посадою.

У незалежній Україні вшанування борців за волю української нації і у XVIII ст., і у XX ст. стало традиційним завдяки патріотичній громадськості. Євген Букет пише: "Від 1995 р. письменник Роман Коваль та очолюваний ним Історичний клуб «Холодний Яр» (від часу заснування у 1997 р.) збирають українців у серці козацької землі, на овияних легендами заповідних пагорбах Холодного Яру. Щорічні вшанування Героїв Холодного Яру вже стали «часом паломництва» для багатьох патріотів. І справді, словами важко описати відчуття піднесення і гармонії, що панують у квітневі дні на Чигиринщині".

У 2003 р. в Медведівці Богданом Легоняком було започатковано спортивно-краєзнавче свято Холодноярської гри. Під патріотичними гаслами в Холодному Яру з 2015 р. щорічно проходить Фестиваль нескореної нації "Холодний Яр" (Грушківка,

Суботів), з 2017 р. – етномотофест "Склик" (с. Івківці), з 2018 р. – Фестиваль старовинних мистецтв "Крутий заміс" (с. Мельники).

2007 року в Холодному Яру на берегах Гайдамацького ставу Роман Коваль та його побратими відродили традицію освячення зброї. Справжні українські патріоти готувалися до відбиття збройної агресії Росії. Перше освячення у третьому тисячолітті здійснив архієпископ Кіровоградський та Голованівський, керуючий Кіровоградською єпархією УПЦ КП Серафим (Верзун). Під час 24-х вшанувань Героїв Холодного Яру, 14 квітня 2019 р., зброю було освячено на території Мотрониного монастиря.

Євген Букет відзначає: "У Холодному Яру переполюють легенду, що Україна утвердиться лише тоді, коли буде належно вшановано лицарів-гайдамаків та їхній героїчний чин, коли буде спростовано всю брехню і облуду, що її наплотили про Коліївщину наші вороги. Дотримуючись критеріїв справедливості, маємо визнати, що трактування повстання в позитивному світлі в середовищі українського народу є ознакою морально-політичного здоров'я української нації".

Книга "Семен Неживий – лицар Холодного Яру" багато ілюстрована репродукціями портретів історичних діячів і старовинних малюнків та сучасними фото.

На презентації Євген Букет також представив журнал "Пам'ятки України: національна спадщина" (№ 1 – 3 за 2020 р.), який об'єднав найсучасніші статті про Богдана Хмельницького.

Презентовані видання високо оцінили доктори історичних наук Тарас Чухліб, Сергій Сегеда, Ігор Гирнич, кандидат історичних наук Іван Синяк, кандидат геологічних наук Сенія Бондар, журналістка Тетяна Череп-Пероганич, вікіпедист Юрій Пероганич, Роман Коваль, Юрій Сиротюк та інші добродії.

Семенові Неживому вічна слава і вдячна наша пам'ять!

Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ
м. Ірпінь

затора Голодомору Косіора (нинішній сквер Петра Болбочана).

Процес декомунізації після Євромайдану став тим скальпелем, який дозволив хірургічним шляхом зняти ці чужорідні культурні нашарування, привнесені московською владою і залежними від неї місцевими маріонетками-виконавцями. А тепер цей вакуум у символічному просторі, який утворився, крок за кроком заповнюється іменами і пам'ятниками на честь героїв української історії. Немає сумніву, що цей процес продовжиться надалі.

Це дуже складний шлях суспільної еволюції, але ми його здолаємо – звісно, лише у тому випадку, якщо Україна зуміє втримати і відстояти свою незалежність у нинішній війні з Росією. Але зробити цього без імен і без вшанування наших героїв ми не зможемо ніяк. Героям слава!

Тимів МАРТИНЕНКО
Київ

ЧЕРЕЗ "НОВУ ПОШТУ" МОЖНА ПРИДБАТИ

"Батькам скажеш, що був чесний" Романа Ковалю – 275 грн.
"Жінки у Визвольній війні: історії, біографії, спогади. 1917 – 1930" – 370 грн.
"Донбас: радість і біль. 2014 – 2020" – 175 грн.
"Житомирщина в боротьбі" Романа Ковалю – 275 грн.
"Яків Орел-Гальчевський: боротьба і філософія боротьби" Романа Ковалю – 75 грн.
"Здолати Росію" Р. Ковалю – 250 грн.
"Сумщина в боротьбі" Р. Ковалю, В. Моренця та Ю. Юзича – 250 грн.
"Отаман Зелений" Романа

Ковалю – 100 грн.
"Подєбрадський полк" Армії УНР (т. 1) – 300 грн.
"Подєбрадський полк" Армії УНР (т. 2) – 150 грн.
"Подєбрадський полк" Армії УНР Р. Ковалю, В. Моренця та Ю. Юзича (т. 3) – 250 грн.
"Крізь павутиння змосковщення" – 80 грн.
"Історія України-Русі" Миколи Аркаса – 100 грн.
"Тиха війна Рената Польового" Романа Ковалю – 300 грн.
"Михайло Гаврилко: і стеком, і шаблею" Романа Ковалю – 450 грн.

ВІСТОВИЙ УКРАЇНСТВА (20.09.1936, КИЇВ – 28.09.2020, КИЇВ)

Нелегко згадувати однодумців та друзів у минулім часі, коли вже неможливо з ними зустрітись у реальному бутті, хіба що – уві сні... Але ж – залишаються їхні твори: книги, картини, пісні. І тоді пригадуються перші зустрічі, враження, розмови. Закарбувалися значущі слова й важливі справи та їхнє здійснення.

З Олесем Васильовичем Доріченком я познайомився на весільній вечірці молодого брата – молодого тоді письменника Володимира Коломийця – 8 жовтня 1966 року. До цього я бачив Доріченка лише на світлинах, які брат привіз батькам на початку 1965 року. Ось одна з них – троє елегантно вбраних молодих та дужих побратимів-літераторів: Вадим Крищенко, Володимир Коломієць та Олесь Доріченко (тоді соліст народного танцю при Державному хоровому ансамблі ім. Григорія Верьовки й автор лірико-патріотичної збірки "Промени").

Коли після першого застілля розпочалися танці, Олесь Васильович та я залишилися сидіти за столом. На чиєсь запрошення взяти участь у танцях жартівливо відповів: "Я й так сьогодні натанцювався". І от у нас зав'язалася розмова: "Чував від Володимира, що ти хоч і дев'ятикласник, а непогано орієнтуєшся в нашій літературі й історії. Тому хотів би бути з тобою щирим". Згадували ми тоді про Михайла Грушевського, Олександра Кошиця, Івана Дзюбу...

Пам'ятаю наші зустрічі і в наступні роки – вже в мої студентські – то в брата, то в помешканні Олеса. Він залюбки на програвач ставив платівки, привезені з Канади, де бував на гастролях. Особливе враження на мене справили пісні у виконанні Капели бандуристів ім. Тараса Шевченка під керівництвом Григорія Китастого, а також співаків – Петра Гончаренка, Володимира Луцтва та Андрія Добрянського. Зачаровували українські танго і вальси Богдана Веселовського та інших музикантів нашої діаспори.

Олесь показував унікальні українські зарубіжні видання, наприклад "Золотий Київ" Олексія Пестенка, який у 1941 р. врятував Софіївський собор, дивовижні мистецькі альбоми Михайла Дмитренка, Юхима Михайліва, Якова Гніздоського та інших художників, які виходили тоді в Америці. Все це справляло надзвичайне враження на мене й на мого брата Володимира. Ми немовби відкривали для себе якийсь новий прекрасний світ – і то був світ наш, український, який від нас можливо ретельно приховували й навіть залякували, застерігали від нього... Та все ж – ми доторкалися до нього й відчували оту Справжність, яку було жорстоко в нас віднято Москвою...

Поезії Олеса Доріченка властиві романтична пристрась, туга за героїзмом. Ось строфа з його вірша "Україна", написаного 1968 року:

Тебе народили у герцях,
у вольних козацьких степах!

КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ

Передплатити газету можна у будь-якому відділенні Укрпошти. Періодичність виходу – двічі на місяць, обсяг – 16 сторінок. Передплатна ціна на друге півріччя 2020 року – 335,80 грн, індекс – 60969.

Сердечно дякуємо за підтримку газети "Незборима нація"!

Віктор ДРУЗЬ
(с. Зорине, Сумщина) – 260 грн.
Ігор СМЕТАНСЬКИЙ
(Калуш) – 300 грн.
Дід КАРБАЛА (с. Цвітна, Кропивницьчина) – 600 грн.
Український конгресовий комітет Америки (відділ на Лонг Айленд) – 500 ам. дол.

НЕЗБОРИМА НАЦІЯ

Її редактор Р. Коваль – дослідник Визвольної боротьби українців за свою державу ХХ ст. Ця газета – про долі УСС, вояків Галицької армії, Армії УНР, повстанських отаманів та їхніх козаків, Карпатську Січ, ОУН, УПА, вояків АТО, а також про кобзарів, письменників, нові книжки про Визвольну боротьбу.

Наш індекс – 33545.
Індекс 87415 – для передплатників Донецької та Луганської областей.

Ціна на 2021 рік – 87,12 грн.

Дали Тобі пісню у серце
й чорнозем, що кров'ю пропах.

І тепер, коли поета вже немає з нами, особливо проникливо звучать такі його рядки з вірша "Тобі останній подих мій":

У полі маком Заповіту,
В Дніпрі лиш крапелькою буду,
Край шляху терном я зійду –
І цим вже вічності здобуду.

А ще Олесь Доріченко був талановитим художником. Головною його темою була козаччина. Сподіваюся, що ми повертатимемося до його доробку неодноразово. Бо, на мій погляд, його поезія та малярство ще належно не осмислені й не поціновані. А хочеться вірити, що раніше чи пізніше в нашій державі це буде неодмінно зроблено.

Бо що може бути ближче нам по духовній глибині і звучанню, як те, що залишили нам славетні майстри слова й пензля? І серед них величню сятиме ім'я – Олесь Доріченко.

Олег КОЛОМІЄЦЬ-КНЯЗЕНКО,
член Національної спілки письменників України
Переяслав

Пам'яті Олеса Доріченка

В літа дрімучі, коли страх ще не розвіявся,
Серед червоно-сірих хмаровищ, –
З'явився юнак, який про барви мріяв,
Героїв намагався вгадати між обличч...
І пропливаючи між вільними світами, –
не забував про наш печальний світ.
Господніми обласканий дарами, –
став Вістовим всеукраїнських гордих літ!
Та хто це знав? Хіба всього лиш жменька...
(Або, як Стус писав: "малесенька шопта")
Бо майже всі незевіривши тиخنю, –
що колись прийде знову Воля та...
А він в глибинах дум та прагнень – вірив!
Вона таки прийшла... в свіві літа...
Долаючи "землячку" гніль незевіри, –
з небес засяла Україна золота!
Він дочекався її – і встиг чимало
здійснити небуденних справ та мрій –
Щоб в пам'яті лишитись чітко й дивно –
Як непохитний Український Вістовий!
Як лицар Танцю Вічної Свободи.
Як мудрий громадянин і митець –
Під сонячно-блакитним небозводом.
Яким нас наділів Творець!

Олег КОЛОМІЄЦЬ-КНЯЗЕНКО
м. Переяслав
Київська обл.

Видання Історичного клубу "Холодний Яр" можна придбати через "Нову пошту", переказавши кошти на картку Р. Ковалю у Приватбанку: 5168 7554 4667 0339.

Переславши гроші, просимо телефоном (або через електронну адресу kovalroman1@gmail.com) замовити книжки, вказавши куди і кому надсилати книжки.

Номери телефонів 067-726-30-36, 066-211-41-85. Ось ціни без вартості пересилки:

"Полковник Болбочан: спогади, свідчення, документи" – 335 грн.

HTTP://NEZBORYMA-NACIYA.ORG.UA/

У редакції через "Укрпошту" можна придбати такі книги: (ціну вказано, враховуючи вартість пересилки книг поштою):

"Полковник Болбочан: спогади, свідчення, документи" – 365 грн.
"Жінки у Визвольній війні: історії, біографії, спогади. 1917 – 1930" – 410 грн.
"Донбас: радість і біль. 2014 – 2020" – 210 грн.
"Житомирщина в боротьбі" Романа Ковалю – 315 грн.
"Батькам скажеш, що був чесний" Романа Ковалю – 315 грн.
"Здолати Росію" Романа Ковалю – 290 грн.
"Сумщина в боротьбі" Р. Ковалю, В. Моренця та Ю. Юзича – 275 грн.
"Яків Орел-Гальчевський: боротьба і філософія боротьби" Романа Ковалю – 110 грн.
"Подєбрадський полк" Армії УНР Романа Ковалю, Віктора Моренця та Юрія Юзича (т. 1) – 325 грн.
"Подєбрадський полк" Армії УНР Романа Ковалю, Віктора Моренця та Юрія Юзича (т. 2) – 175 грн.
"Подєбрадський полк" Армії УНР Романа Ковалю, Віктора Моренця та Юрія Юзича (т. 3) – 275 грн.
"Отаман Зелений" Романа Ковалю – 135 грн.
"Крізь павутиння змосковщення" Романа Ковалю – 110 грн.
"Історія України-Русі" Миколи Аркаса (2-ге, краківське, видання) – 130 грн.
"Тиха війна Рената Польового" Романа Ковалю – 350 грн.
"Михайло Гаврилко: і стеком, і шаблею" Романа Ковалю – 525 грн.

Книги можна придбати, попередньо переказавши кошти електронним переказом на ім'я Р. М. Ковалю, вул. генерала Геннадія Воробйова (Курська), буд. 20, пом. 14, Київ, 03049.

"Незборима нація" – газета для тих, хто хоче знати історію боротьби за свободу України